BANSKOBYSTRICKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ
novohradské osvetové stredisko

rekus
REGIONÁLNY KULTÚRNY SPRAVODAJCA

ročník 33 regionálny mesačník číslo 3 marec 2023

Novohradské osvetové stredisko (NOS) Lučenec v rámci monitoringu záujmovej umeleckej činnosti v Novohrade a Malohonte predstavuje cyklus – ***predstavujeme členov štúdia AVT*** *(amatérskej výtvarnej tvorby):*

Ivana Lekárová

Žije a tvorí v Lučenci, no jej rodiskom je Banská Bystrica. K maľovaniu a kresleniu bola vedená od malička, keďže pochádza z učiteľskej rodiny. Ako dieťa najradšej kreslila fixkami a pastelkami. Už v druhom ročníku základnej školy vyhrala druhé miesto v maľovaní na asfalt. Na druhom stupni ju výtvarnú výchovu učil pán učiteľ Trtol, ktorý sa žiakom snažil ukázať najrôznejšie techniky maľovania. Ako postupne rástla, tak najradšej kreslila portréty ceruzkou. Nakoľko navštevovala hudobný odbor ZUŠ, kde sa venovala hre na klavír, veľa času na kreslenie jej neostávalo.

K maľovaniu sa opäť vrátila v roku 2014, keď si otvorila cukráreň Exkluzív na Rúbanisku v Lučenci. Na toto obdobie spomína: *„Prázdne steny som oživila obrazmi, ktoré som si sama namaľovala, no teraz to už bolo moderné umenie“*. Od roku 2019 je členkou okresného štúdia Amatérskej výtvarnej tvorby (AVT) pri Novohradskom osvetovom stredisku v Lučenci. Na otázku, čo charakterizuje jej autorskú tvorbu, odpovedala: *„Venujem sa modernému umeniu (abstraktu). Maľujem akrylovými farbami. Najradšej používam štrukturálne pasty, gély, kávovú usadeninu, piesok, skalky..., ktoré mi vytvárajú 3D efekt. Moderné umenie ma nesmierne fascinuje, lebo vždy, keď sa pozriete na obraz, objavíte v ňom niečo nové. Do svojich obrazov sa snažím vkladať dobrú náladu, veľa pozitívnej energie, lásku, pohodu, pokoj“*.

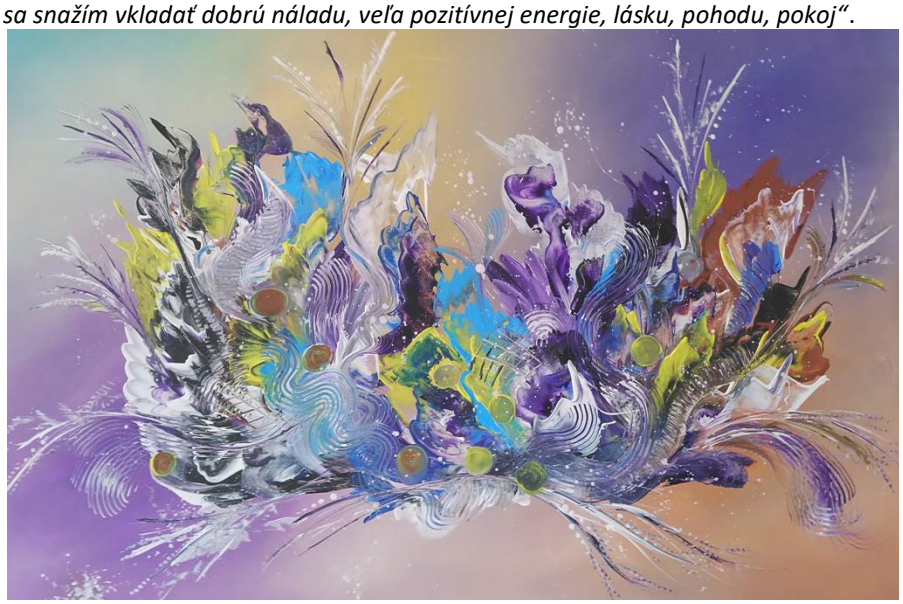

Prvýkrát sa prezentovala na regionálnej výstave okresného štúdia AVT **Novohradský salón** (19. 2. – 3. 3. 2019) v Novohradskom múzeu a galérii v Lučenci a hneď úspešne. Jej dielo *Pokoj v duši* postúpilo na krajskú prehliadku do Banskej Bystrice. Do regionálnej súťažnej výstavy **Salón tvorby 2021**, ktorá sa koná v rámci celoštátnej súťaže „Výtvarné spektrum“, prihlásila tri diela maľované akrylom – *V hĺbke duši*, *Pod povrchom* a *Pravda alebo lož*. Pre pandémiu sa výstava presunula do virtuálneho priestoru. **Salón tvorby 2022** (4. – 18. 3. 2022) sa konal v priestoroch Novohradského múzea a galérie Lučenec a jej tvorbu prezentovali dve diela – *Oáza pokoja* a *V útrobách zeme*.

Zúčastnila sa tvorivých dielní Projektu „made in pod holým nebom“, ktoré organizovalo Novohradské osvetové stredisko Lučenec v mestskom parku s lektorom prof. PaedDr. Jaroslavom Uhelom, ArtD.

Pokračovanie na s. 2

Zaujímavosťou je, že nedávno, asi pred pol rokom, sa začala venovať tiež keramike. Oslovila ju natoľko, že si kúpila kruh a pec na výpal keramiky. Točiť na kruhu sa naučila sama. Používa glazúry, ktoré opäť vytvárajú abstraktný vzhľad. Robí darčekové koše v rôznych tvaroch, napríklad gitara, klavír, auto, volant, mimoň, pivové torty, torty zo žrebov, rôzne ovocné a čokoládové kytice. Všetko je to ručná práca, ktorá si vyžaduje v prvom rade nápad a potom dlhé hodiny trpezlivosti, až sa dielo podarí.

Najnovšie robí aj kurzy pre verejnosť, a to rôzneho zamerania, od remeselných dielní zameraných na prácu s hlinou až po vianočné dekorácie či tradičné lapače snov.

A kde tvorí? Najčastejšie doma, jej ateliérom je vlastne jedna izba. To len dokazuje, že aj v malom priestore sa dajú vytvárať veľké veci. Ak niekoho jej diela zaujali a chceli by ich vlastniť, dajú sa pozrieť na fb cukráren.exkluziv či malovane.o.ivana.

Michal Abelovský

ľudia—roky—udalosti

Martina Pilcerová: „Od malička som túžila byť ilustrátorkou kníh“

Výtvarníčka v slobodnom povolaní **Mgr. art. Martina Pilcerová** sa narodila 14. 3. 1973 v Lučenci. Základnú školu na Vajanského ulici v Lučenci navštevovala v r. 1979 – 87, Ľudovú školu umenia – výtvarný odbor v Lučenci v r. 1978 – 86 v triede Jely Hojtelovej. V r. 1987 – 91 študovala na Gymnáziu B. S. Timravy v Lučenci, maturovala v triede Júliusa Bechera. V r. 1995 – 2001 v štúdiu pokračovala na Vysokej škole výtvarných umení (VŠVU) v Bratislave, jej hlavným predmetom bola grafika v triede prof. Vladimíra Popoviča. Od r. 2001 je až doteraz výtvarníčkou v slobodnom povolaní. Jej maľby boli použité na viac ako 100 obálkach kníh a časopisov. Pracovala pre vydavateľstvá: Talpress (Česko), Argument Verlag (Nemecko), Fanpro (Nemecko), Bibliopolis (Španielsko), Wesleyan University Press (USA), Prime Books (USA), Be Write Books (Veľká Británia), Subterranean Press (USA) a i. Jej spolupráca s filmovými spoločnosťami: Red Beat Pictures, Uncharted Territory a i. Žije a tvorí v Lučenci.

Pani Pilcerová, aká bola vaša cesta k výtvarnému umeniu a ilustrátorstvu?

Mojou prvou učiteľkou výtvarnej výchovy bola pani Jela Hojtelová a zostala aj mojou najobľúbenejšou. Kreslila som ako malá vždy a všade. Do Ľudovej školy umenia v Lučenci som nastúpila ešte počas škôlky. Tu sme sa učili rôzne techniky, ale najradšej som si kreslila ceruzkou a guľôčkovým perom, často aj počas bežného vyučovania. Počas štúdia na gymnáziu sme s kamarátkami začali písať vlastné príbehy a keď som sa stretla s comicsom, pripadalo mi to ako vhodné spojenie kreslenia a písania. V tom období som sa stretla s Ferom Mrázom, ktorý práve začal vydávať comicsový časopis Bublinky, a tak som dostala svoju prvú platenú prácu. Ale môj sen bol od malička byť ilustrátorkou a chcela som maľovať knižné obaly. Takže táto cesta bola zdĺhavá a náročná. Milovala som astronómiu, vedu a techniku, preto mi je sci-fi tematika veľmi blízka. U nás sa vydávalo v tom čase málo kníh s podobnou tematikou, takže som začínala na českom trhu. Internet v tom čase iba začínal. Zostávalo mi teda chodiť na rôzne stretnutia priateľov sci-fi osobne a zoznamovať sa s autormi a vydavateľmi. Na maľovaní ma fascinuje najmä vymýšľanie nového. A v sci-fi mám na to kopu príležitostí. Maľujem aj fantasy tematiku, ktorá je síce viac-menej niečo ako alternatívna minulosť, niečo ako nová mytológia dnešnej doby.

Mohli by sme sa nakrátko pristaviť pri vašich štúdiách na VŠVU v Bratislave?

Na VŠVU som sa dostala až na piatykrát. V tých rokoch u nás existovala len jedna výtvarná škola a bolo dosť ťažké sa na ňu dostať. Najmä s mojím zameraním. Našťastie sa ma ujal profesor Vladimír Popovič, ktorý bol veľmi zaujímavý človek a pedagóg. Študovala som v jeho ateliéri KR.E.S.BA. Táto skratka znamenala: Kreatívne experimentálne štúdio Bratislava. Najzaujímavejšie bolo to, že sme si tu mohli skúsiť tie najrozličnejšie techniky, od tlače grafík, kresieb, malieb po odlievanie bronzových predmetov. Popritom som si ešte vybavila štúdium vybraných predmetov na VŠMU v odbore animácia, pretože k tej som mala tiež blízko.

Vo svojich začiatkoch ste sa venovali komiksovej tvorbe, potom prišli na rad knižné ilustrácie...

Komiks vnímam ako akési prechodové obdobie, pretože mojím cieľom boli ilustrácie. Ale v tom čase som cítila potrebu skĺbiť príbeh s obrázkom a komiks sa mi javil ako ideálny prostriedok. Navyše bolo ťažké dostať sa k prvým knižným ilustráciám. Ešte som netušila, koľko to bude obnášať cestovania a zbierania kontaktov. Vlastne, veci sa viac pohli s príchodom internetu. Dovtedy som musela rozposielať klasické fotografie a diapozitívy svojich prác obyčajnou poštou, čo bol značne zdĺhavý proces.

Čo vás vtiahlo do sveta fantasy a sci-fi?

Už ako prváčka na základnej škole som kreslila rakety a chcela som byť kozmonautkou. Aj keď neskôr som bola uchvátená prvými Hviezdnymi vojnami, ktoré u nás išli iba na maďarskej stanici. Ale to smerovanie som mala už dávno, takže ono to u mňa od začiatku plynulo tým smerom. Sci-fi knihy som čítala vo voľnom čase, aj keď ich bolo na trhu menej ako dnes. Fascinuje ma na nich pohľad do sveta možnej budúcnosti a rôzne riešenia nových problémov, mnohé z nich sú dnes už celkom reálne. Dobrá sci-fi je často filozofickou úvahou na rôzne spoločenské problematiky.

Približne kedy si vás všimli veľké zahraničné spoločnosti Fantasy Flight Games, Magic The Gathering a i.?

Pomohlo mi, keď som začala cestovať na zahraničné cony, teda veľké stretnutia týkajúce sa sciencefiction a fantasy. Človek tam postretával množstvo tvorivých ľudí a jedným z nich bol George R. R. Martin, ktorý chystal kartovú zberateľskú hru k svojmu románu Hra o tróny. Tak som sa nakontaktovala na vydavateľstvo, ktoré ich plánovalo publikovať a začala som pre nich maľovať. Vďaka tejto hre som neskôr prešla do firmy Magic the Gathering, ktorá je dosť známa po celom svete. Táto spolupráca trvá dodnes, už aspoň 20 rokov. Pracuje sa mi s nimi dobre, pretože na rozdiel od maľovania obálok mám pri práci pocit väčšej tvorivej slobody, aj keď pri niektorých zadaniach je to individuálne. Georga R. R. Martina som stretla na svetovom stretnutí fanúšikov sci-fi. Ako autor bol známy, ale vtedy ešte nebol natočený seriál, ktorý mu ešte viac zvýšil popularitu. Okrem kartovej hry som neskôr ilustrovala mnoho prekladov jeho kníh, napríklad zberateľské vydanie Hry o tróny v Nemecku alebo české preklady kníh.

Pokračovanie na s. 4

Vaše sny a nesplnené plány?

Tých plánov a snov je viac než dosť. Napríklad dokončiť môj už veľa rokov rozpísaný román, na ktorý často kvôli maľovaniu nemám čas. Alebo môcť sa viac venovať tvorbe rôznych predmetov a šperkov vytvorených v 3D programe, ktoré dávam tlačiť a následne odlievať. Táto činnosť ma momentálne fascinuje najviac, pretože vyrobiť čokoľvek si vymyslím, a to je úžasná sloboda.

PhDr. František Mihály, DiS. art.

Pripomíname si

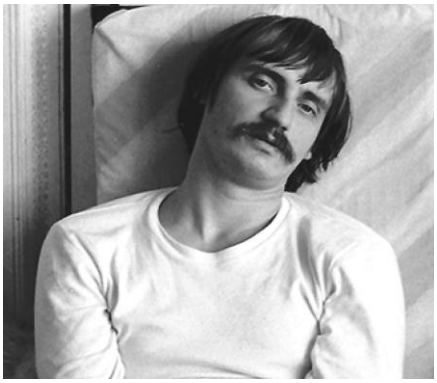

Michal Hanko

Konštruktér, technik, fotograf **Michal Hanko** sa narodil 22. 10. 1954 v Lovinobani, okres Lučenec. Keď jeho otca Ing. Michala Hanka preložili pracovať do Prahy, celá jeho rodina sa s ním tam presťahovala. Michal Hanko ml. tam v r. 1970 – 74 vyštudoval Strednú priemyselnú školu strojnícku. Potom sa opäť sťahovali, tentokrát do Košíc, kde Michal po nedokončenom vysokoškolskom štúdiu na Strojníckej fakulte VŠT začal pracovať ako konštruktér vo Vývojovom ústave v Košiciach. V r. 1977 – 79 vykonal základnú vojenskú službu v Prahe a vrátil sa do Košíc. Tu spoznal novinárku Ivu Blonskú (*1949), ktorá bola v tom čase manželkou poľského maliara a pedagóga Tadeusza Blonského (*1947), s ktorým vychovávali dvoch synov Daniela (*1974) a Tomáša (*1975).

Nadväzne sa Iva s Tadeuszom Blonskim rozviedla, Michal sa s Ivou zosobášili a odchádzajú z Košíc do Lučenca. Tu spolu vychovávajú dvoch synov z predchádzajúceho manželstva a v r. 1983 sa Michal dočkal narodenia vlastného syna Filipa. Michal Hanko v Lučenci pracoval na rôznych miestach – majster údržby v podniku KERKO, propagačný výtvarník v ČSAO Lučenec, kurič v Okresnom podniku služieb...

Fotografovaniu sa začal vážnejšie venovať po príchode do Lučenca v r. 1979. Je zaujímavé, že aj zamestnania si vyberal tak, aby mal dostatok času pre túto svoju záľubu. V období novembra 1989 zhotovil veľké množstvo fotografií z ulíc, námestí, z tribún... V r. 1990 – 92 sa zamestnal ako technický pracovník v Novohradskej galérii v Lučenci. Tematika jeho čiernobielych fotografií bola rôznorodá: MS v parašutizme 1982 v Boľkovciach, architektúra mesta Lučenec pred r. 1989, nežná revolúcia – november 1989 v Lučenci, príroda, krajina, človek a práca, hudobné prehliadky mladých v pivárni Čierny orol v Lučenci, športové podujatia, zo života Rómov, židovská kultúra Novohradu, ľudské telo a i.

Podklady pre tento článok som čerpal z bakalárskej práce Dávida Koroncziho: Michal Hanko. Slezská univerzita Opava, Filozoficko-prírodovedecká fakulta, 2015.

Michal Hanko zomrel 18. 3. 2008 v Bratislave, pochovaný je na cintoríne bratislavského krematória v Záhorskej Bystrici. V mesiaci marec 2023 si pripomíname 15. výročie jeho úmrtia.

František Rell

Stredoškolský učiteľ, dramaturg, organizátor divadelného života na Slovensku, prekladateľ a režisér **František Rell**, pseudonym Fero Novohradčan, sa narodil 11. 3. 1913 v Uhorskom, okres Poltár. Základné vzdelanie získal v rodisku, meštiansku školu navštevoval v Lučenci. V r. 1932 – 36 absolvoval Obchodnú akadémiu v Banskej Bystrici. V r. 1936 – 39 študoval na Vysokej škole obchodnej v Prahe.

V r. 1939 – 43 pôsobil ako stredoškolský učiteľ na Obchodnej akadémii v Dobšinej a Prešove. V ďalšom období bol väznený v koncentračnom tábore Altenburg (Nemecko). V r. 1945 – 54 bol dramaturgom, režisérom a riaditeľom Slovenského divadla v Prešove, v r. 1954 – 55 umeleckým šéfom činohry DJGT vo Zvolene. V r. 1955 – 59 bol režisérom a umeleckým šéfom Novej Scény v Bratislave, v r. 1959 – 63 dramaturgom, režisérom a umeleckým šéfom spevohry DJGT v Banskej Bystrici. V r. 1963 – 70 bol režisérom a riaditeľom Tatra-revue v Bratislave. Od r. 1970 žil na dôchodku v Bratislave.

Význam Františka Rella spočíva najmä v jeho vynikajúcej organizátorskej činnosti. Je zakladateľom divadiel v Prešove a Banskej Bystrici. Vo svojej umeleckej práci sa snažil vytvárať také divadlo, ktoré bolo prístupné čo najširšiemu okruhu ľudí. Blízka mu bola činohra, opereta i kabaret. Je autorom hier: *Búrka v zátiší*, *Šarišské čudo*, *Hrob neznámeho vojaka*. Z ruštiny, nemčiny a maďarčiny preložil do slovenčiny viaceré libretá operiet: *Svadba v Malinovke*, *Voľný vietor*, *Rojkovia*, *Giuditta*, *Hosť z Paríža*, *Drotár* a i. Významné režijné práce v Tatra-revue: *Pozor sklo!* ,*Servus, Peter!* ,*V siedmom nebi*, *Na štátne trovy*, *Keď jubilant neplače*, *Salto mortale* a i.

František Rell absolvoval viacero zahraničných študijných ciest a navštívil divadlá v Berlíne, Budapešti, Viedni, Mníchove, Moskve, Paríži, Ríme. Skúsenosťami z týchto divadiel sa snažil priniesť do Bratislavy atmosféru európskych veľkomiest. V r. 2003 mu pri príležitosti 90. narodenín bola udelená Cena ministra kultúry SR.

František Rell zomrel 9. 11. 2009 v Bratislave, kde je pochovaný na Martinskom cintoríne.

Richard Schnek

Jazykovedec, vysokoškolský učiteľ **PhDr. Richard Schnek** sa narodil 8. 3. 1923 v Málinci, okres Poltár. V r. 1934 – 38 študoval na gymnáziu v Lučenci, po jeho pripojení k Maďarsku v štúdiu pokračoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom v r. 1940 – 44. V r. 1945 – 50 študoval slovenský jazyk a taliansky jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (FF UK) v Bratislave. V školskom roku 1946/47 bol na študijnom pobyte na Univerzite Sacro Cuore v Miláne.

Pokračovanie na s. 5

Po návrate z Talianska sa v r. 1948 – 50 venoval aj pedagogickej činnosti na Štátnom konzervatóriu v Bratislave, kde vyučoval slovenský i taliansky jazyk. Štúdiá ukončil na FF UK v Bratislave v r. 1951 získaním doktorátu filozofie.

V r. 1950 – 56 bol odborným pracovníkom Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied (JÚĽŠ SAV) v Bratislave. V r. 1956 – 59 pôsobil ako vysokoškolský učiteľ na Katedre slovenského jazyka a literatúry Vyššej pedagogickej školy v Bratislave, v r. 1959 – 87 na Pedagogickej fakulte (PgF) UK v Trnave. Od r. 1987 žil na dôchodku v Bratislave

Richard Schnek sa počas vysokoškolských štúdií v Taliansku zaujímal o výtvarné umenie, sympatizoval najmä s kresbou a maľbou. Výber z jeho akvarelov sa dostal už počas jeho stredoškolských štúdií na výstavu stredoškolských výtvarných prác do Milána. V r. 1943 – 47 sa prejavil ako nádejný predstaviteľ mladšej spisovateľskej generácie, ako autor pozoruhodných noviel či poviedok, uverejnených v Slovenských pohľadoch (*Boží prst, Svetlá noc, Cíperka, Dar*). V r. 1948 v zmenených politických pomeroch sa vzdal literárnych aktivít. Príčinou tohto odmlčania bola jeho neochota meniť svoj ideologický postoj k vlastnému životu.

Po ukončení štúdií pracoval najprv v oblasti slovenskej lexikológie a lexikografie, neskôr zameral svoju pozornosť na oblasť výskumu skladby spisovnej slovenčiny. Svoje teoretické vedomosti, obohatené štúdijným pobytom v zahraničí, intenzívne uplatňoval pri začiatkoch práce na Slovníku slovenského jazyka. Pri presadzovaní svojich názorov na koncepciu šesťzväzkového *Slovníka slovenského jazyka* (1. zväzok A – K vyšiel v r. 1959) sa Dr. Schnek stretával s čoraz väčším nepochopením, až sa napokon tejto práce vzdal a v r. 1956 Jazykovedný ústav opustil. Odvtedy sa hlavnou náplňou jeho životného úsilia stala pedagogická činnosť.

Vo svojej vedecko-pedagogickej praxi sa orientoval na výskum problematiky syntaxe s osobitným zreteľom pre syntakticko-sémantické detaily. Prejavil sa ako vynikajúci znalec, používateľ i kritický hodnotiteľ slovenského jazyka. Jeho pedagogická i jazykovedná činnosť majú hlboké korene v láske k slovenskému národu, k jeho jazyku a ľudovým tradíciám. Svojou pedagogickou prácou si získal vážnosť i uznanie u svojich poslucháčov.

Ako dobrý znalec slovenského jazyka a literatúry sa venoval aj rozborom literárnych diel. Osobitne ho zaujímala slovesne spracovaná regionálna problematika, najmä jazyk jemu blízkych autorov. Bola to predovšetkým umelecká próza Františka Švantnera v súbore jeho 8 noviel Malka. Známe sú tiež jeho rozbory diel – Jozef Cíger-Hronský: Budkáčik a Dubkáčik, Ľudo Ondrejov: Zbojnícka mladosť.

PhDr. Richard Schnek bol ženatý od r. 1959, jeho manželka MUDr. Katarína Schneková pracovala ako odborná kožná lekárka na Ústave klinickej onkológie v Bratislave. Z manželstva sa im narodila dcéra Katarína (1961). Dr. Schnek bol vedcom, pedagógom, spisovateľom, ale v prvom rade skromným človekom so snahou pomáhať svojim blížnym. Po celom Slovensku, v Čechách i v Maďarsku pôsobia jeho poslucháči, ktorým bol vždy vzorom svojimi vedomosťami, múdrosťou, priamosťou, otvorenosťou, nezištnosťou a toleranciou. Počas celého svojho života bol apolitický.

PhDr. Richard Schnek zomrel 10. 9. 1998 na Látkach, okres Detva, kde je i pochovaný.

Elena Slavkovská

Učiteľka, riadiaca školská pracovníčka, kultúrno-osvetová pracovníčka **Elena Slavkovská**, rod. Sabová, sa narodila 14. 3. 1943 v Poltári. Základné vzdelanie získala v r. 1949 – 57 v rodnom meste. V r. 1957 – 61 študovala na Strednej pedagogickej škole v Lučenci. V r. 1961 – 63 pracovala ako učiteľka na ZŠ v Látkach, v r. 1963 – 69 v Uhorskom. V r. 1969 – 98 pôsobila ako učiteľka na ZŠ v Poltári, z toho v r. 1972 –75 ako zástupkyňa riaditeľa a v r. 1975 – 90 ako riaditeľka školy. V r. 1998 odišla na dôchodok, žila v Poltári.

Popri pedagogickej práci aktívne pracovala ako kultúrno-osvetová pracovníčka v Zbore pre občianske záležitosti (ZPOZ) pri MsÚ v Poltári. Aktívne tu pracovala ako členka či sobášiaca, okrem toho pracovala v spoločenských organizáciách ROH, SZŽ, SZM, ZČSSP. V r. 1984 bola ocenená vládou ČSSR a Ústrednou radou odborov čestným odznakom „Víťaz socialistickej súťaže“. Sporadicky hrávala aj v mestskom ochotníckom divadle.

V r. 1971 – 90 pôsobila ako poslankyňa ONV v Lučenci, bola predsedníčkou komisie školstva a zdravotníctva. V r. 1971 – 94 a 1998 – 2010 bola poslankyňou mesta Poltár, členkou rady a predsedníčkou komisie školstva. V r. 2005 jej bola udelená Cena mesta Poltár za rozvoj školstva a kultúry, za dlhoročnú prácu v ZPOZ-e a aktívnu činnosť v komunálnej politike.

Elena Slavkovská zomrela následkom covidu 28. 11. 2021 v Poltári, pochovaná je na tamojšom mestskom cintoríne.

PhDr. František Mihály, DiS. art.

Iné významné výročia

• Osobností

SÝKORA, Zoltán, PhDr., MUDr. – 110. výročie narodenia (2. 3. 1913 Hrnčiarske Zalužany), lektor slovenskej reči a literatúry na Kráľovskej univerzite v Ríme. Bol zakladateľom knižnice Lekárskej fakulty Univerzity Komenského a od r. 1950 jej riaditeľom. Prekladal z latinčiny, taliančiny, francúzštiny. Je nositeľom Pamätnej plakety k 50. výročiu ČSR. Zomrel 21. 4. 1983 v Bratislave.

NOVITZKY, Béla, RNDr., CSc. – 90. výročie narodenia (4. 3. 1933 Lučenec), matematik, vedeckovýskumný pracovník. V r. 1952 – 58 študoval na Univerzite Karlovej v Prahe. Ako výskumný pracovník pôsobil v Plzni a Košiciach. Po nežnej revolúcii poslanec Federálneho zhromaždenia (FZ) v Prahe. Zomrel 18. 2. 2006 v Košiciach.

PAULINY, Gregor – 255. výročie narodenia (5. 3. 1768 Hačava), spisovateľ, osvietenský vzdelanec. Od r. 1792 člen Učenej spoločnosti Malohontskej. Zomrel 28. 1. 1840 v Poltári.

GOLDPERGEROVÁ, Ema – 170. výročie narodenia (5. 3. 1853 Ľuboreč), slovenská národná buditeľka, etnografka a muzeologička. Od r. 1907 kustódka zbierok Živeny a od roku 1909 i národopisných zbierok Muzeálnej slovenskej spoločnosti v Martine. Patrila medzi tých, ktorí majú zásluhu na vzniku Slovenského národného múzea v Martine a bola jeho prvou kustódkou. Zberateľka ľudového odevu a rôznych folklórnych prejavov. Zbierala piesne najmä z Novohradu. Medzi nimi boli aj svadobné piesne, v rozsahu 90 strán a 13 voľných listov z r. 1896 – 1907, ktoré sú uložené v Literárnom archíve Matice slovenskej. V Slovenských pohľadoch vyšla r. 1899 séria príspevkov opisujúcich priebeh tradičnej svadby v Ľuboreči. Pre prof. Františka Pastrneka, český jazykovedec, etnograf a priaznivec Slovákov, zbierala nárečové slová.

PODLIPNÁ, Erika, rod. Gáliková – 80. výročie narodenia (5. 3. 1943 Lučenec-Opatová), spisovateľka, publicistka, recenzentka. V r. 1995 získala cenu za literárny debut románu *Koláž – pocta Dominikovi Tatarkovi*. V r. 1972 – 82 a 1985 – 89 pracovala v Okresnom osvetovom stredisku (OOS) v Banskej Bystrici. Zomrela 8. 2. 2022 v Banskej Bystrici.

PILIARIK, Pavel-Bučko – 100. výročie narodenia (7. 3. 1923 Kokava nad Rimavicou) a **60. výročie úmrtia** (29. 3. 1963), sólový spevák kokavských ľudových piesní, ktoré nahral na gramoplatne, tanečník vo folklórnej skupine.

TIMKO, Anton Emanuel – 120. výročie úmrtia (10. 3. 1903 Podkriváň) a **180. vročie narodenia** (27. 6. 1843 Selce), výnimočný učiteľ – rodoľub (v Bystrej, Kline, Radvani, Haliči, Veľkej nad Ipľom, Podkriváni), štúrovský osvetár a publicista v Obzore, Orlovi, Literárnych listoch, Katolíckych novinách; redigoval Starý a Nový Vlastenecký kalendár, ilegálne Humoristické noviny, časopis pre deti Včelka a Grošovanú knižnicu, spolupracovník s dejateľmi a vydavateľmi v Trnave, Martine, Banskej Bystrici a Senici, postromantický básnik, ilustrátor, skladateľ (napr. Veniec vianočných piesní, Nábožné katolícke modlitby a pesničky), organista, spevák, dramaturg (Krumplová komédia, Popelka, Belinka) a najmä perzekvovaný plodný spisovateľ – tvorca prvých slovenských diel fantastiky a sci-fi, nazývaný slovenský Jules Verne (napríklad *Výskumy z Mesiaca, Hadí ostrov, Prechádzka po pekle, Výprava na severnú točňu, Výlet do Ázie, Návštevou u Smrti*). Považuje sa aj za zakladateľa sadovníckej, mykologickej, environmentálnej, poľovníckej a detskej literatúry (Lovena); spoluzakladateľa historickej, etnografickej, lesníckej a cestopisnej literatúry. Autor vyše 300 diel rôzneho žánru, napr. z Novohradu *Brnova Rozálka* a *Hrajnoha vo Vepre, Na ľupčianskom zámku, Milica, Milojko, Na balkáne, Rezervista, Angelika, Na Likave, Perla ľubietovská, Terra Inkognita, Vlk špekulant, Macko, Stručný opis Svätej zeme, Otrava ľudu, Slovenská svadba, Prostonárodnie slovenské priadky na dedinách, Hrúzy plná noc, Čarodejný bozk, Betlehemskí valasi, Mátohy niet!, Verný psíček...* Za manželku mal Haličanku Pavlínu Liptschey/Lipčejovú. Často písal pod pseudonymami X. Y. Perohryz, Viridion, Strýk Bratomil, Dobromil, Ľudomil, Priateľ prírody. Na cintoríne v Podkriváni má pamätník (dnes národná kultúrna pamiatka) od zakladateľa slovenského

slovenského sochárstva Fraňa Štefunku.

LIČKO, Miroslav – 75. výročie narodenia (17. 3. 1948 Lučenec), spevák populárnej hudby. Okrem koncertov účinkoval v televíznych a rozhlasových reláciách. Najznámejšie piesne: *Bláznivé dievča, Mestom šiel bál*, *Piesne moje znejte láskou* aď.

MARCIK, Milan – 75. výročie narodenia (19. 3. 1948 Rovňany), stavebný technik, publicista. S bratom Dušanom založili cykloklub a takmer 40 rokov organizovali cyklistické podujatie na trase Poltár – Dukla – Poltár. Autor publikácií, napr. *Malý slovník Hornoipeľského nárečia* (2007, druhá časť 2009), *Chlieb náš každodenný* (2008), *Hornohradské príhody* (2010), *Kostoly a zvonice v Novohradskom senioráte* (2015), *Poklady Malohontu* (2016). Zomrel 28. 8. 2016 v Rovňanoch.

JASOVSKÝ, Štefan – 100. výročie narodenia (24. 3. 1923), učiteľ na ZDŠ v Poltári od roku 1961, učil 24 rokov. Kronikár od r. 1984, v okresnej kronikárskej súťaži získal I. miesto (1987).

• Udalostí

- **130. výročie** (15.3. 1893) – prevzatie sklárne Zlatno sklárskou akciovou spoločnosťou z Budapešti.
- **95. výročie** (26. 3. 1928) – protestné zhromaždenie nezamestnaných textilných robotníkov z Haliče a okolia proti zastaveniu ich fabriky.

Blahoželáme!

Mgr. SZVORÁK Zsuzsanne

k okrúhlemu životnému jubileu, ktoré si pripomenie 6. marca. Učiteľka gymnázia a predsedníčka ZO Csemadoku vo Fiľakove. Vedúca mládežníckeho divadelného súboru APROPÓ pri Gymnáziu vo Fiľakove.

Trienále akvarelu

Finiš výstavy XIV. Trienále akvarelu sa konala **17. 2. 2023** v **Novohradskom múzeu a galérii v Lučenci**. Jej súčasťou bolo vystúpenie rockovej kapely z Novohradu Space Village a video prezentácia vybraných nadobudnutých akvarelových diel – od prvého trienále (1983) po súčasnosť. Medzi prezentovanými autormi sú napr. Alexander Eckerdt, Milan Laluha, Eduard Antal, Elvíra Antalová, Ernest Zmeták, Alojz Petráš, Katarína Fodorová, Gustáv Kružič, Štefan Baláž, Ladislav Čemický, Štefan Dúdor, Pavol Muška...

Trienále akvarelu ako medzinárodná súťažná prehliadka a výstavné podujatie je jediné na Slovensku, ktoré sa zameriava na akvarelovú tvorbu súčasných domácich a zahraničných autorov. Cieľom podujatia je mapovať a prezentovať výtvarné diela, ktoré jednak zachovávajú tradície akvarelovej techniky a taktiež prinášajú nové spôsoby, zastupujú nové trendy v tomto výtvarnom žánri.

Mgr. Diana Lajzová, NMG Lučenec

Stalo sa v regióne

Slovo v hlavnej úlohe

V malej sále Novohradského osvetového strediska v Lučenci sa **2. 2. 2023** konal prvý workshop pre recitátorov v rámci projektu „Slovo v hlavnej úlohe“. Lektorkou bola **Mgr. art. Renata Jurčová**. Cieľom projektu je odborný rast recitátorov, moderátorov, hercov a rečníkov formou podnetných prednášok a cvičení.

Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Netvorme do „šuflíka“

Novohradské osvetové stredisko v Lučenci bolo organizátorom stretnutia neprofesionálnych výtvarníkov. Uskutočnilo sa v sobotu **11. 2. 2023** v malej sále NOS. Zúčastniť sa ho mohli všetci, ktorí chceli využiť možnosť konfrontácie svojich prác s ďalšími autormi. Zároveň mohli získať cenné rady od lektora, ktorým bol akademický maliar **doc. Štefan Balázs, ArtD.**

Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Pokračovanie na s. 8

Lektor podujatia to hodnotí nasledovne: *Výtvarné diela boli primerané svojou kvalitou tomuto druhu výtvarného prejavu. Spĺňali štandardy zvolených výtvarných techník, boli čitateľné autorské programy a preferencie. Prevažoval žáner maľby, menej bolo kresby a grafiky, ojedinele sa prezentovalo dielo charakteru keramiky. Autori/autorky sú prevažne bez formálneho výtvarného vzdelania, výsledky dosiahli vlastným úsilím so sporadickými lekciami a školeniami. Pozitívom podujatia je široké spektrum účastníkov z hľadiska kmeňového povolania či zamestnania, vzdelania a veku.*

Konfrontácie ... a ako ďalej

Foto stretnutie sa konalo **4. 2. 2023** v malej sále Novohradského osvetového strediska v Lučenci, ktoré ho aj organizovalo. Určené bolo pre každého, kto rád fotí a cíti potrebu sa zlepšovať. Lektorom bol **Mgr. Miroslav Zaťko** z Banskej Bystrice.

Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Renáta Ádamová

Fašiangy na osvete

Nádvorie **Novohradského osvetového strediska v Lučenci**, ktoré bolo aj hlavným organizátorom, žilo **10. 2. 2023** fašiangovou atmosférou. V programe vystúpili – ľudová hudba Barnabáša Szabóa, folklórny súbor Ipeľ a deti zo Súkromnej základnej školy DSA v Lučenci. Nechýbali tradičné fašiangové jedlá, šišky (v nárečí aj herovce), čaj a kapustnicu pripravili osvetári, ukrajinské bliny ponúkala n. o. Človek v ohrození a o ďalšie zabíjačkové špeciality sa postaral EATELIÉR Petra Kollára.

Ak si niekto chcel vyrobiť fašiangovú masku či vyskúšať točenie na hrnčiarskom kruhu, túto možnosť ponúkala záujemcom dielňa ľudových remesiel DIELNIČKA pri NOS.

Moderátorom prvých osvetárskych fašiangov bol Ján Blahuta. Vo svojich vstupoch priblížil fašiangové zvyky a tradície hlavne nášho regiónu.

V Novohrade a Malohonte sú zachované unikátne záznamy podrobne popisujúce najmä posledné dni fašiangov.

Pokračovanie na s. 9

Takto sú kronikármi zaznamenané fašiangy sklárov v Utekáči či Málinci a v rámci nich napr. *„holenie“*. *Bursa* v Hradišti, ako ju zachytil kronikár Martin Žilák je doslova atrakciou, trvala tri dni, mládenci vyberali „záloh“ a účtovali na verejnom dereši. V Brezničke, podľa kronikára Jána Pánika, mládenca obvinuli povrieslom-slamou, na krk mu dali zvonce a na hlavu starý hrniec. Fašiangy sú obdobím zábav a všelijakých huncútstiev, kedy je všetko dovolené. Začalo od **Troch kráľov** a končilo až na **Popolcovú** či **Krivú stredu**, tento rok pripadla na 22. februára. Ľudia beztrestne parodovali uznávané normy správania i spoločenské nešváry a všetko čo urobili, išlo na konto akéhosi dvojníka, postavy, ktorej masku použili. Tento moment vysvetľuje obľubu *fašiangových masiek*. U Slovanov sa fašiangy vyvinuli zo starších zvykov, ktoré sa konali na prelome zimného a jarného obdobia.

Jazykovedec Ján Matejčík, rodák z Lupoče, vo vecnom slovníku *Lexika Novohradu* takto opísal babone (povery) na koniec fašiangov:

- *na Krivú sredu bábóve roznášaľi po ďeďine, na sánkach rozvážaľi*;
- *na Krivú sredu ňebolo slobodno šiťi, ľebo sľepkan sa riťe zavejžu, ňenésle be vajcei poton;*
- *na Krivú sredu ňemohla žena do domu príťi, ľebo by ňešťastei doňésla;*
- *na Krivú sredu do sonca stávaňei sa tajsľi ľidei na potog umeivaťi, žebe hosťec traťiľi.*

Michal Abelovský
Foto: J. Cerovská

AJ KOKAVA ŽILA FAŠIANGAMI

Dňa 18. februára bolo sobotňajšie ráno v Kokave nad Rimavicou trošku iné ako obvykle. Vonku sa dosť oteplilo, a tak počasie hralo našu hru. V domoch sa deti už nedočkavo obliekali do rôznych masiek, aby sa spolu s členmi FS Kokavan a DFS Kokavan mohli zúčastniť pochôdzky v maskách dedinou. Tú odštartovali kokavskí heligónkari, ktorí v obecnom rozhlase zahrali už známe Fašiangy Turíce.

Potom sa fašiangová družina spevom prechádzala námestím. Z domu do domu, z krčmy do krčmy... všade boli vítaní. Pred obedom sme so sprievodom zavítali do klubu dôchodcov, kde sme nazreli do perím zafúkanej izby.

Tam už „klebetili“ ženy, ktoré sa zišli na páračkách. Stôl sa prehýnal dobrotami, ktoré voňali celou ulicou. Pečené zabíjačkové špeciality od gazdinky Danky Spodniakovej, domáce pampušky od členiek klubu dôchodcov, kokavské begne, ťahaná štrúdľa a chrapne od Ľubky Žilkovej či pagáče a jablčník od milých pomocníčok boli prichystané nielen pre pracovité ženy a dievčatá, ale aj pre samotných pochôdzkárov, ktorí im vystrojili na dvore veselicu. Do tanca hrali členovia ĽH Ondreja Radiča. Keď sme si už naplnili bruška, plný síl sme pokračovali rozdávaním veselosti v ďalších domoch.

Pokračovanie na s. 10

Deti sa po skončení pochôdzky stretli opäť popoludní na detskej fašiangovej veselici, kde sa pýšili krásnymi maskami. Za odmenu im ženy z klubu dôchodcov pripravili domáce pampušky. Tie boli nadýchané ako to perie, čo im celý deň lietalo po izbe pri páraní.

Podvečer sme sa opäť vkradli do príjemnej atmosféry zhovorčivých žien, ktoré nás vítali piesňami. Medzitým sme sa stihli porozprávať aj o príhodách, ktorých svedkom sme boli, alebo sme o nich počuli od starých rodičov. Pri stole sme stretli aj známe tváre, heligónkara Juraja Krahulca st., fujaristu Paľka Bielčika a krásnym hlasom nás udivovala Katka Bielčiková.

Bol to jeden výnimočný deň, kde sa tradície prelínali s novou dobou, kde si mladší našli cestu k tým starším a tí starší zasa cestu späť do svojej mladosti. Ako som už spomenula, bol to nezabudnuteľný deň, no zároveň si vyžadoval aj zodpovednú prípravu, preto veľká vďaka patrí členkám OZ Čarovná nitka, OZ Cindyum, ZO MSČK v Kokave a samozrejme všetkým, ktorí si našli čas a prispeli k uskutočneniu FAŠIANGOV V KOKAVE.

Blanka Harasimová, vedúca MKS

Foto: P. Vranský

Fašiangy v regióne

Fašiangovalo sa aj na iných miestach Novohradu. **Poltárske fašiangy** sa konali v sobotu 18. 2. 2023 na námestí pred kultúrnym domom, kde nechýbal bohatý kultúrny program a návštevníci mohli ochutnať aj zabíjačkové špeciality či herovce. V ten istý deň sa fašiangovalo vo viacerých obciach – v Divíne pod názvom **Divínske fašiangové hodovanie** v Zichyho kaštieli,

v Hrnčiarskej Vsi pod už tradičným názvom **V. fašiangová zabíjačka**, **Fašiangy vo Vidinej** či **Fašiangová farská zábava v Mýtnej**. Poslednú nedeľu pred Popolcovou stredou, teda 19. 2. 2023, sa konali **Fašiangy v Lučenci** na mestskej tržnici a ich súčasťou bola aj IX. Klobásová ofenzíva, to je názov súťaže družstiev vo výrobe domácich klobás.

180. výročie kodifikácie spisovnej slovenčiny

Týždeň materinského jazyka

Výstava učebníc slovenského jazyka v histórii slovenského národa

„Oj stoletia a stoletia premlčali ste, Slováci, stoletia preleteli ponad vás a nepodurkali vás.
Ale prišiel čas i vám, i švihol vás prútom a vy striasli ste sa, prebleskli a ožili...
Oj, vitaj, vitaj slovenčina naša, ty dcéra slávy pekná, rovnoprávna, ale dávno utajená pred svetom.
Vitaj nám storáz, Ty verná družica Slováka!“ (Ľ.Štúr)

14. február – dátum, ktorý sa spája s historickým vývojom nášho materinského jazyka. Áno, 14. februára 2023 ubehlo 180 rokov od stretnutia Ľudovíta Štúra so svojimi priateľmi: Jánom Kalinčiakom, Jánom Franciscim, Samom Vozárom, Samom Štúrom a novohradským rodákom Jánom Gáberom-Lovinským v byte na Panenskej ulici v Bratislave. Na tomto stretnutí Štúr navrhol ukončiť používanie biblickej češtiny a uzákoniť kultúrnu stredoslovenčinu. Všetci prítomní rozhodnutie Štúra prijali s veľkým nadšením. Aj štúrovský básnik Samo Bohdan Hroboň si zapísal na list od Štúra – 14. február 1843 medzi treťou a piatou hodinou popoludní – **deň vzkriesenia slovenčiny**.

Na 14. februára sa viaže aj ďalšia významná udalosť. Umrel jeden z vierozvescov – Konštantín Filozof –, ktorí pred 1160 rokmi priniesli na naše územie, v tej dobe Veľkú Moravu, Božie slovo preložené do staroslovienčiny, prvého spisovného slovanského jazyka.

Uvedené dejinné udalosti nám akoby predurčujú zdôrazniť túto významnú udalosť a zorganizovať dôstojné podujatia uctenia si významného výročia začiatku procesu kodifikácie spisovnej slovenčiny. A tak Miestny odbor Matice slovenskej v Lučenci v spolupráci s Novohradským osvetovým strediskom Lučenec, Slovenským literárnym ústavom MS i Spolkom M. R. Štefánika v Lučenci pripravil Týždeň materinského jazyka s otvorením výstavy Učebnice slovenského jazyka v histórii slovenského národa už spomenutého 14. februára. Prítomných na otvorení Týždňa... privítala predsedníčka MO MS v Lučenci **Eliška Lörinczová**. Po nej sa rozozvučali hlásky dievčat z FS Ipeľ piesňou Kopala studienku, ktorú si pred 180 rokmi spievali študenti evanjelického lýcea odchádzajúci z Bratislavy na protest proti zosadeniu z profesúry Ľudovíta Štúra. Ďalej pokračovala **PaedDr. Elena Melicherová** z Gymnázia B. S. Timravy v Lučenci. Prostredníctvom zaujímavej prezentácie nám priblížila širokú históriu slovenského národa v kontexte dejín slovenského jazyka. **Doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD.** sa vo svojej prednáške zameral na vývoj učebníc slovenského jazyka z historického hľadiska. Po ňom **PaedDr. Mária Joklová** nás oboznámila so súčasným stavom učebníc slovenského jazyka.

Ďalej nasledovalo slávnostné prestrihnutie pásky – otvorenie výstavy *Učebnice slovenského jazyka v histórii slovenského národa*. Tohto historického okamihu sa zhostila primátorka mesta Lučenec **Alexandra Pivková**, 1. podpredseda MS **Marek Hanuska** a riaditeľ Slovenského literárneho ústavu MS **Július Lomenčík**. Akt otvorenia umocnil krásny spev piesne *Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš, Tatransko vzbudzuješ, život mu dáš*... študentiek zo Strednej pedagogickej školy v Lučenci pod vedením pani profesorky Eriky Kurákovej. Po ich vystúpení sa ujala slova Ľudmila Lacová, hlavná aktérka výstavy, ktorá sa poďakovala všetkým spolupracujúcim za pomoc pri zhotovovaní výstavy. Pochvalné slová patrili najmä Janke Beránekovej, zamestnancom Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, doc. J. Lomenčíkovi, pani M. Galádovej, respektívne jej dcére – pani primátorke mesta LC Alexandre Pivkovej, starostovi obce Polichno Pavlovi Kyseľovi, ZŠ na Bratríckej ul. v Opatovej, ZŠ na Vajanského ulici v Lučenci, Gymnáziu B. S. Timravy a SOŠ pedagogickej v Lučenci i členom MO MS v Lučenci.

Výstavu celkovo tvorí 246 učebníc. Najstaršie pochádzajú z 19. storočia. Ďalšie knihy sú roztriedené podľa jednotlivých typov škôl. Výstavu dopĺňa súbor posterov zobrazujúci historický vývin slovenského jazyka.

Pokračovanie na s. 12

Z nich sa dozvieme o hlavných znakoch Bernolákovčiny, štúrovčiny i hodžovsko-hattalovskej reforme slovenčiny. O hodnotné estetické stvárnenie posterov sa zaslúžil Andrej Rapco, za čo i jemu patrí úprimné poďakovanie. Výstava je sprístupnená školám i širokej verejnosti najmä v pracovných dňoch.

Medzi ďalšie sprievodné akcie patril prednes slovenských povestí „Šaliansky Maťko“, súťaž „Poznávame nárečia našich predkov“ a metodický deň pre učiteľov slovenského jazyka, dejepisu a regionálnej výchovy.

Týždeň materinského jazyka nám priniesol širší priestor na zamyslenie sa nad dôležitosťou slovenského jazyka v živote nášho národa. To, že sa slovenčina zachránila aj v tých najrozmanitejších dialektoch, možno považovať za zázrak. Takmer v každej dedine sa nachádzajú iné jazykové nárečové prvky. Tu môžeme hovoriť o obrovskom bohatstve slovenského národa. Zásobárne spisovnej slovenčiny sú nevyčerpateľné. V dialektoch môžeme nachádzať šperky a vkladať ich do slovenského jazykového pokladu. Aj keď súčasný trend nám tlačí rôzne cudzie slová, reč našich predkov skrýva slová, ktoré nám poslúžia v rôznych jazykových prejavoch. Naša slovenčina je použiteľná v kuchyni i na poli, vieme sa s ňou pohrať v školských laviciach, v bohatých salónoch, ba svoje miesto si nájde aj na veľkolepých trónoch.

Výbor MO MS v Lučenci
Foto: Jožko Paulenka

Turisti na Striebornej

45. ročník zimného hviezdicového turistického výstupu na Striebornú sa konal v sobotu **18. 2. 2023**. Plánovaný zraz účastníkov bol na vrchole okolo 10.30 hod. Hlavným organizátorom bola obec Cinobaňa a Klub slovenských turistov v zastúpení J. Jarábekom, ale spoluorganizátormi boli aj obce Lovinobaňa a Mýtna.

Turistické podujatie sa teší veľkej obľube, čo dokazuje aj veľký počet, až 110 účastníkov výstupu. Každoročne je aj súčasťou kalendára turistických podujatí odborov KST a RR KST Lučenec.

Jozef Melicher, starosta obce Cinobaňa

Milica Miadoková (2. 6. 1928 – 31. 1. 2023)

S hlbokým zármutkom oznamujeme, že 31. 1. 2023 nás navždy opustila **doc. RNDr. Milica Miadoková, CSc.** vo veku 94 rokov. Posledná rozlúčka sa konala 6. 2. 2023 v bratislavskom krematóriu. Novohradské osvetové stredisko v Lučenci s ňou bolo dlhé roky v úzkom kontakte, spolupracovala s nami na viacerých projektoch, obdivovali sme jej nadšenie, pravidelne sme jej mailom posielali mesačník REKUS. Ak to bolo neskôr, hneď telefonovala, čo sa stalo? Mládzovo či Novohrad často navštevovala, pochopiteľne, pokiaľ jej to zdravotný stav umožňoval, lebo cestovala vlakom. Raz mi telefonovala, aby som ju prišiel čakať na vlakovú stanicu, lebo nám nesie knihy a sú vraj ťažké, a to mala už 89 rokov. Často mi telefonovala a hovorila, čo ešte má rozpracované, čo ešte všetko chce napísať, ale aj ísť na chatu na Salajke... Odišla obdivuhodná žena, ktorej zápal nikto nedokáže nahradiť a všetkým nám bude chýbať.

Michal Abelovský

Život človeka je podrobený času

V žiadnom okamihu nevlastníme plnosť svojho bytia. Hranice našej existencie sú ohraničené a jednako tá konečná hranica, i keď nevyhnutná, je vždy nečakane krutá, lebo je nevyspytateľná. O to viac nás táto osudovosť času napĺňa smútkom, ak odíde tak vzácny, ľudsky čistý človek, prežiarený skromnosťou srdca ako bola naša krajanka, uznávaná a vážená osobnosť, **doc. RNDr. Milica Miadoková, CSc.**, úprimná to pravá a čestná lokálpatriotka k našej malej dedinke Mládzovo, kde pani docentka veľkú časť svojho detstva a života prežila. Aj keď potom neskôr roky žila a na dôležitých postoch v Bratislave pôsobila, do Mládzova sa veľmi často a rada vracala. Rovnako tak robili aj jej štyria súrodenci, ktorí sa z rôznych kútov Slovenska do našej dedinky veľmi často vracali a tí, ktorí ešte žijú, rovnako na Mládzovo nezabúdajú, čo sa dnes už až tak nevidí.

Všetci, ktorí sme ju poznali, sa pred ňou hlboko skláňame. Vyjadrujeme obdiv, úctu a uznanie nad jej mimoriadnym nadaním a múdrosťou, ako aj nad tým, aký v tých ťažkých časoch náročný odbor vyštudovala, čo všetko na dôležitých postoch dokázala.

Vážená pani docentka Miadoková, milá Miluška, nikdy na Teba všetci tí, ktorí sme Ťa poznali, Tvoji Mládzovčania, nezabudneme.

Smútok v srdci máme, v plnom rozsahu si uvedomujeme jedinečnosť a veľkosť Tvojej osobnosti, pekné spomienky na Teba si v našich srdciach navždy uchováme.

Miluška, drahá, zavrela sa už kniha Tvojho života.

Pokoj boží nech ťa sprevádza na poslednej ceste do blaženej večnosti.

R.I.P.

PhDr. Jela Macková

Za Milicou Miadokovou

„Keď smrti tieň
na dušu mi padne
žiaľom strápenú,
unavenú žitím,
prijmi ma k sebe
a poteš tých,
čo vo svojom srdci
zapália sviecu spomienok
a ticho postoja.“

S hlbokým žiaľom sme v týchto dňoch prijali smutnú správu, že nás 31. 1. 2023 v Bratislave vo veku 94 rokov opustila naša rodáčka pani Milica Miadoková. Odišla osobnosť slovenského vysokoškolského života, aby tu zanechala svojich blízkych, ktorí ju milovali a mali radi. Rozlúčky bývajú vždy bolestivé. Tá bolesť je o to väčšia, ak sa jedná o rozlúčku definitívnu, keď človek odchádza tam, odkiaľ už, žiaľ, niet návratu.

Chemička, vysokoškolská učiteľka doc. RNDr. Milica Miadoková, CSc. sa narodila 2. 6. 1928 v Montreali (Kanada). Ľudovú školu vychodila v Mládzove, meštiansku školu v Kokave nad Rimavicou. V r. 1945 – 48 študovala na gymnáziu v Lučenci, maturovala v triede Karla Kalamára. V r. 1948 – 52 v štúdiu pokračovala na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Počas celého svojho profesionálneho života pôsobila v r. 1951 – 91 ako vysokoškolská učiteľka v odbore fyzikálna chémia, špeciálna elektrochémia a chemická kinetika na jedinom pracovisku – Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave. Od r. 1991 žila na dôchodku v Bratislave.

Milica Miadoková bola autorkou i spoluautorkou odborných publikácií: *Fyzikální chemie* (1983), *Chemický náučný slovník I.* (1983), *Comprehensive Dictionery of Physics Chemistry* (1992) a i. Okrem toho napísala aj niekoľko knižných prác pre dospelých: *Dedina môjho detstva* (2013), *Chvenie duše v prúde času* (2014), *Spomienky na vojnu* (2015), *Spomienky na Kokavu* (2016), ako aj pre deti a mládež: *Babičkine uspávanky* (2016), *Svet očami detí* (2017), *Škôlkarka Nelka* (2020) a i.

Drahá pani docentka! Ďakujeme Vám za dlhé roky zodpovednej práce na Univerzite Komenského. Teší nás, že ste popritom nezabúdali ani na krajinu svojho detstva – na Novohrad. Odpočívajte v pokoji v krásnej rodnej zemi, ktorú ste nadovšetko milovali.

František Mihály

Umelecké nebo sa rozrástlo o ďalšiu legendu

Vo veku nedožitých 70 rokov nás v sobotu 18. 2. 2023 vo Fiľakove navždy opustil výtvarný pedagóg, výtvarník, karikaturista, humorista, ilustrátor a autor komiksov **Mgr. František Mráz**. Táto smutná správa o jeho predčasnom odchode sa nás bolestne dotkla. Dlhšie obdobie ho trápila ťažká choroba, s ktorou sa chlapsky pasoval, rovnako ako so všetkými ťažkosťami vo svojom živote. Zákerná choroba však bola silnejšia ako jeho vôľa, premohla ho a navždy mu zabránila vrátiť sa medzi nás. Umelecké nebo sa takto rozrástlo o ďalšiu legendu.

Mgr. František Mráz sa narodil 19. 4. 1953 v Žiline. Základné i stredoškolské vzdelanie získal v rodnom meste, maturoval v r. 1971 na SVŠ v Žiline. V r. 1972 – 76 študoval slovenský jazyk a výtvarnú výchovu na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. V r. 1976 – 87 pôsobil ako učiteľ a zástupca riaditeľa na ZŠ v Sihelnom v okrese Dolný Kubín. V r. 1987 sa s rodinou presťahoval do Fiľakova, kde žil a tvoril až do konca svojho života. V r. 1987 – 2016 pôsobil ako učiteľ výtvarnej výchovy na Základnej umeleckej škole vo Fiľakove, z toho bol v r. 2001 – 2016 riaditeľom tejto školy.

František Mráz bol známym slovenským humoristom a karikaturistom, okrem toho sa venoval aj voľnej grafike, maľbe a komiksu. Publikoval v mnohých domácich novinách a časopisoch: Smena na nedeľu, Pravda, Televízia, Roháč, Nové slovo, Rodina, Smer, Jamesák, Slovensko, Film a divadlo, Výtvarný život, Lišiak, Bublinky, Kamarát ... S jeho tvorbou sme sa mali možnosť stretnúť aj v zahraničných časopisoch: ČR – Mladý svět, Dikobraz, Level, Maďarsko – Lúdas Matyi, Juhoslávia – Jež, Nemecko – Eulenspiegel, Poľsko – Szpilki. Svojimi dielami sa zapájal aj do zahraničných súťaží – Skopje (Severné Macedónsko), Tokio (Japonsko), Bordighera (Taliansko), Monteal (Kanada), Ankara (Turecko), Havana (Kuba) a i.

Fero, lúčime sa s Tebou, ďakujeme Ti za všetku námahu, ktorú si vo svojom plodnom živote vynaložil pri uskutočňovaní našich spoločných cieľov. Budeš nám veľmi chýbať, no najmä svojej rodine. Nech Ti je Tvoja milovaná rodná zem ľahká. Odpočívaj v pokoji.

František Mihálv

JAZYKOVÉ OKIENKO

Júliusa Lomenčíka

„TÝM PÁDOM“

alebo kde sa stratili slovenské spojky

V lexikálnom subsystéme súčasnej slovenčiny naďalej dosť výrazne hniezdia niektoré bohemizmy, ktoré predstavujú odchýlky od kodifikovaných pravidiel spisovnej/štandardnej slovenčiny. Tie by sa dali najvhodnejšie kvalifikovať ako jazykové lexikálno-morfologické vírusy, ktoré síce nezabíjajú, iba „pília uši“ kultivovaným a vzdelaným používateľom štandardnej slovenčiny.

Jedným z mnohých príkladov je nenáležité používanie slovného spojenia „tým pádom“, ktoré znie doslova každý deň z jazykových prejavov v médiách a tiež verejnej komunikácii, vo funkcii spojky namiesto našich roky osvedčených spojok „preto“, „lebo“, „a tak“, „a teda“. Do slovenčiny to prešlo z českého „tým pádem“.

Slovo „tým“ je ukazovacie zámeno. Slovo „pád“ je podstatné meno, vyjadrujúce konkrétny pád zhora nadol, napríklad „voľný pád parašutistu“, „pád z okna“, ale v prenesenom význame aj „morálny pád“. Okrem toho slovo „pád“ sa dostalo aj do jazykovednej terminológie, keďže máme sedem pádov. Treba rázne zdôrazniť, že podstatné meno v slovenčine nemôže byť používané vo funkcii spojky!

A tak aj z úst napr. rozhlasových a televíznych redaktorov zaznievajú napríklad vyjadrenia: „Brankár sa zranil v dnešnom zápase a tým pádom nemôže nastúpiť v ďalšom zápase.“ Tých príkladov by bolo priam neúrekom.

O uvedenom nenáležitom spojení napísal spisovateľ Jaroslav Rezník báseň:

Múdry Slovák troška smúti, / lebo dobre vie to – / zo slovníka stratila sa / vzácna spojka „preto“. / Ktovie, kam sa schovala? / Do pivnice, do kotolne, / do výťahu, do garáže, / schovala ju povala? // Nie! / Vyhnali ju drzé, hlúpe, / cudzie slová „tým pádom“, / no ten, kto ich používa, / môže chodiť, s odpustením – / nanajvýš tak za stádom! // Ale aj tak: / Nech si kto chce, / čo chce vraví, / nech pustí aj do gatí, / slovenčina stále verí: / „preto“ sa raz navráti.

Kalendár výročí ...

Novohradské osvetové stredisko Lučenec vydalo *Kalendár výročí Novohradu a Malohontu* a *Katalóg kultúrno-spoločenských podujatí 2023*. Je uverejnený na webovej stránke NOS www.noslc.sk.

KAM ZA KULTÚROU

Novohradské osvetové stredisko
– kultúrna inštitúcia Banskobystrického samosprávneho kraja

Umelecké slovo, divadlo

8. – 9. 3. **Tompa Mihály**
– regionálna súťaž v umeleckom prednese poézie a prózy v jazyku maďarskom,
Novohradská knižnica v Lučenci
o 9.00 hod.

69. Hviezdoslavov Kubín,
súťaž v umeleckom prednese poézie a prózy:
8. – 9. 3. Okresné kolá I. – III. kategória,
malá sála NOS Lučenec o 9.00 hod.
10. 3. Okresné kolo IV. – V. kategória,
malá sála NOS Lučenec o 9.00 hod.

29. 3. **Rozprávková skrinka**
– regionálna súťažná prehliadka detských divadelných súborov,
org. v spolupráci s Mestom Poltár,
KD Poltár o 9.00 hod.

Folklór, hudba, tanec

25. 3. **Eniki beniki**
– regionálna súťažná prehliadka detských folklórnych kolektívov,
org. v spolupráci s ObcouVidiná,
KD Vidiná o 15.00 hod.

Foto, film, výtvarná tvorba

16. – 31. 3. **AMFO**
– regionálna postupová súťaž a výstava amatérskej fotografickej tvorby,
vernisáž o 16.00 hod.,
Novohradské múzeum a galéria v Lučenci

16. – 31. 3. **Salón tvorby**
– regionálna postupová súťaž a výstava neprofesionálnej výtvarnej tvorby,
vernisáž o 16.00 hod.,
Novohradské múzeum a galéria v Lučenci

Marec: **Toto je môj život – Boris Novák**,
autorská výstava,
NOS Lučenec – chodba č. 1,
pracovné dni od 8.00 do 15.00 hod.

Filmový klub:

9. 3. **Druhý dych**, Francúzsko, 2022, 97 min., réžia: Thomas Gilou,
hrajú: Kev Adams, Gérard Depardieu, Daniel Prévost a ď.
Aby sa vyhol väzeniu, je 30-ročný Milan nútený vykonať 300 hodín verejnoprospešných prác v domove dôchodcov. V spolupráci s FK Priestor,
malá sála NOS o 19.00 hod.

23. 3. **Veľryba,** USA, 2022, 117 min.,
réžia: Darren Aronofsky,
v hl. úlohe Brendan Fraser.
V spolupráci s FK Priestor,
malá sála NOS o 19.00 hod.

Kultúrno-spoločensképodujatia

4. 3. **Novohradská Lyžovica 2023**
– otvorené majstrovstvá Novohradu v zjazdovom lyžovaní, snowboarde, sánkovaní a karneval v maskách na lyžiach,
Látky Prašivá – rekreačné stredisko Zerrenpach o 10.00 hod.,
org.: Mesto Lučenec, Novohradské osvetové stredisko Lučenec, BBSK, OZ Novohrad, OOCR Turistický Novohrad a Podpoľanie.

Klubovépodujatia

27. 3. **Literárny klub V.L.A.S.** pri NOS
– stretnutie autorov, prezentácia a rozbor tvorby, lektorka: Hana Košková,
malá sála NOS o 15.30 hod.

23. 3. **Klub paličkovanej čipky PAVÚČIK** pri Dielničke,
lektorka: Evka Kyzúrová,
NOS – dielňa ľudových remesiel
o 16.00 hod.

Novohradské osvetárske jednohubky

Online aj naživo.
Ponúkame či „servírujeme“ zaujímavosti z rôznych oblastí – histórie, turistiky, nárečia, gastronómie, ľudového odevu, literatúry, divadla, hudby, predstavíme významné osobnosti regiónu a pripomenieme zaujímavé udalosti.
V roku 2023 je témou **literatúra**, predstavíme spisovateľov, básnikov, jazykovedcov.
V marci si predstavíme **Antona Emanuela Timka** (PEROHRYZA).

Dielňa ľudových remesiel DIELNIČKA
(priestory NOS na poschodí):

Dielňa keramiky pre verejnosť

1.,8., 15. a 22. 3. (vždy v stredu),
lektorka: Veronika Kolčák/Nikovera
Práca s hlinou,
pokračovanie
„Uceleného keramického kurzu“.

Výroba keramických veľkonočných svietidiel (ozdobných, na sviečku).
Výroba keramických veľkonočných dekorácií a kraslíc zdobených octom.

Kurzy pre školy

Hlina – výroba keramických veľkonočných dekorácií a kraslíc zdobených octom (termín podľa dohody so školami).
Z podujatí bude vyhotovená fotodokumentácia pre potreby a propagáciu aktivít NOS.
Zmena programu vyhradená! Sledujte nás na www.noslc.sk
a
https://www.facebook.com/novohradskaosveta

Novohradská knižnica Lučenec
– kultúrna inštitúcia Banskobystrického samosprávneho kraja

6. – 10. 3. **Týždeň slovenských knižníc**
(besedy, workshop i divadelné predstavenie):

6. 3. **Literárna záhrada**
o 9.00 hod. v komunitnej sále
– n. o. Osmijanko pre žiakov ZŠ pripravila interaktívne divadelné predstavenie spojené s inscenovaným čítaním.
Podujatie sa koná v rámci cyklu „Brána príbehov dokorán“.

7. 3. **Vytvor si svoju mandalu**
o 9.00 hod. v komunitnej sále
– workshop s umelkyňou K. Sokolovou pre II. stupeň ZŠ a SŠ, verejnosť a seniorov.
Podujatie je súčasťou cyklu „Poďte s nami do knižnice“.

8. 3. **Záhrada umenia**
o 16.30 hod. v prednáškovej sále
– beseda pre verejnosť so spisovateľkou M. E. Hajdukovou, je súčasťou cyklu „Zaži knihu v knižnici“.

10. 3.**Fantasy Heroes**
o 10.00 hod. v prednáškovej sále
– prednáška Patrika Kaszu, fanúšika fantastických príbehov, hlavne Star Wars, predstaví kostýmy aj rekvizity z tohto filmu...
v rámci cyklu „Knižnica pre mládež“ pre ZŠ, SŠ a verejnosť.

10. 3. **Krimi večer**
o 17.00 hod. v prednáškovej sále
– beseda pre verejnosť so spisovateľom kriminálnych románov, bývalým policajným plukovníkom Petrom Šloserom. Podujatie sa bude konať v rámci cyklu „Poďte s nami do knižnice“.

Ostatné podujatia:
21. 3. **Máme republiku!**
o 10.00 a 17.00 hod., prednášková sála
– beseda s P. Weissom o jeho novej knihe *Máme republiku!*
pre študentov stredných škôl a verejnosť.

23. 3. **Marec – mesiac knihy**
o 14.00 hod. v Klube seniorov Lučenec,
priblíženie činnosti Novohradskej knižnice, nové knižné tituly a jednu zo zaujímavých kníh fondu, besedu.

29. 3. **Deň ľudovej rozprávky**
od 9.00 hod. v prednáškovej sále
– pre žiakov ZŠ si študenti SOŠ pedagogickej v Lučenci pripravili dramatizáciu ľudovej rozprávky Soľ nad zlato. Podujatie bude prebiehať vo viacerých vstupoch.

31. 3. **Dobšinského rozprávky očami umelca** o 10. 00 hod. v prednáškovej sále
– rozprávanie sa s I. Jackuliakovou o rozprávkach P. Dobšinského. v rámci projektu „Knižnica pre mládež“.

31. 3. **Noc s Andersenom**
od 17.00 hod. do 22.00 hod.
Na workshope Ľudový šperk
s **Jankou Slávikovou**
si vyrobia čitatelia
z hmoty Fimo krásnu ozdobu.
Podujatie **Mesiac na dosah**
rozsvieti na dvore Novohradskej knižnice
Mesiac – Lunalón.
Prednáška o vesmíre
bude v podaní riaditeľa
p. Dobrovodského
z Hvezdárne a planetária
v Žiari nad Hronom.
Deti čaká aj
tvorenie zábavných autoportrétov
a tiež nočné hľadanie indícií.
Podujatie Ľudový šperk
a Mesiac na dosah sa konajú
v rámci projektu „Pestrá paleta zážitkov“.

Novohradské múzeum a galéria
– kultúrna inštitúcia Banskobystrického samosprávneho kraja

Výstavy:

Do 23. 4. Syseľ
– výstava predstaví
spôsob života hlodavca;
kurátorka výstavy: Monika Gálffyová,
biologička GMM.

16. – 31. 3**. Salón tvorby**
– regionálna postupová súťaž a výstava
neprofesionálnej výtvarnej tvorby a
fotografie členov OŠ pri NOS v Lučenci.

Mesto Lučenec
– oddelenie školstva, sociálnych vecí, kultúry a športu

4. 3. **NOVOHRADSKÁ LYŽOVICA 2023**,
súťaž v lyžovaní, snowbordovaní,
sánkovaní, bežkovaní
a karneval v maskách na lyžiach,
Látky Prašivá
– rekreačné stredisko Zerrenpach,
registrácia o 10.00 hod.
(o 9.00 hod. odchod skibusom
spred MSÚ Lučenec),
org.: MESTO LUČENEC,
OZ NOVOHRAD, NOS LUČENEC,
OOCR TNP a OBEC LÁTKY.

15. 3. **FÍHA tralala**,
kino Apollo o 17.00 hod.,
vstupné: 14,- €.

30. 3. **Katarína Koščová**
& Daniel Špiner – miniaTour,
synagóga o 18.00 hod.,
vstupné: 15,- €.

Fiľakovo

8. 3. **Galakoncert k MDŽ,**
MsKS o 14.00 hod.,
org.: Klub dôchodcov pri MsÚ Fiľakovo,
spoluorganizátori: Mesto Fiľakovo a
Mestské kultúrne stredisko vo Fiľakove.

11. 3. **Slávnostný program k MDŽ,**
MsKS o 15.00 hod.,
org.: JDS – Miestna organizácia Fiľakovo.

14. 3. **Otvorenie turistickej sezóny**
a výstavy s názvom
„História na plagáte, plagát v histórii“,
Fiľakovský hrad – Bebekova veža
o 16. 00 hod.,
org.: Hradné múzeum a SNM
– Múzeum SNR, Myjava.

15. 3. **Oslavy výročia revolúcie 1848,**
Maďarský spoločenský dom
o 16.00 hod.,
org.: ZO Csemadok Fiľakovo.

17. 3. **Bödőcs Tibor: Meg se kínáltak,**
divadelné predstavenie
v maďarskom jazyku,
MsKS o 18.00 hod.,
org.: MsKS. *Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.*

18. 3. **Tanečný dom pre najmenších**
s ĽH File Banda,
hosť: ľudová hudba Dobroda,
MsKS o 16.00 hod.,
org.: MsKS, OZ Iuvenis Neogradiensis,
ZO Csemadok Fiľakovo.

18. 3. **Posedenie pri muzike**
a tanečný dom,
hrá: ľudová hudba Dobroda,
Piváreň Beneš o 20.00 hod.,
org.: OZ Iuvenis Neogradiensis.

24. 3. **Mestský deň učiteľov**,
MsKS o 15.00 hod.,
org.: Mesto Fiľakovo a MsKS.

24. 3. **Otvorenie**
XXII. Medzinárodného fotosalónu
maďarských fotografov
– putovná výstava Svetového združenia
maďarských fotografov,
mestské vlastivedné múzeum
– galéria o 17.00 hod.,
org.: Hradné múzeum a Svetové združenie
maďarských fotografov.

24. 3. a 31. 3. **Noc s Andersenom**,
rozprávkový večer pre ZŠ
s vyuč. jazykom maďarským,
a pre ZŠ s vyuč. jazykom slovenským,
mestská knižnica o 16.30 hod.,
org.: Hradné múzeum.

26. 3. **O vlkovi, ktorý vypadol z knižky**,
rozprávka so živou hudbou,
org. a miesto: MsKS o 16.00 hod.

Poltár

8. 3. **MDŽ**,
kultúrny dom o 17.00 hod.

28. 3. **Deň učiteľov**,
kultúrny dom.

29. 3. **Rozprávková skrinka**,
org. v spolupráci s NOS,
kultúrny dom o 9.00 hod.

Kokava nad Rimavicou

18. 3. **Podujatie k MDŽ**
– Odovzdávanie ďakovných listov
„Výnimočné ženy Kokavy“,
obradná sieň OcÚ o 15.00 hod.,

DÁMSKA JAZDA,
divadelné predstavenie,
sála MKS o 16.00 hod.,
po predstavení je pripravená
voľná zábava pre dámy.

Málinec

18. 3. Vystúpenie hudobnej skupiny
MADUAR,
spoločenský dom o 18.00 hod.

POZÝVAME VÁS:

REKUS – regionálny kultúrny mesačník. **VYDÁVA:** Novohradské osvetové stredisko, Kármánova 2, 984 01 Lučenec. Registrované na MK SR – evidenčné číslo: EV 3991/10. **ISSN** 1338-9939, **IČO** 45 020 094, **REDAKTOR:** Michal Abelovský, tel.: 45 12 703, 45 131 78, **JAZYKOVÝ REDAKTOR:** doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD., **GRAFICKÁ ÚPRAVA:** Renáta Ádamová, **FOTO:** Jana Cerovská, **ZODPOVEDNÝ:** Mgr. Stanislav Spišiak, riaditeľ NOS v Lučenci, e-mail: noslc@noslc.sk , abelovsky@noslc.sk, **TLAČ:** NOS v Lučenci, **www.noslc.sk** https://www.facebook.com/novohradskaosveta **NEPREDAJNÉ**